

<http://maxminus.weebly.com>

DIOGEN
pro kultura magazin pro culture magazine

<http://diogen.weebly.com>

VLADIMIR DEVIDÉ: DESET PRAVILA KOJIH SE TREBAMO PRIDRŽAVATI PRILIKOM ZAPISIVANJA HAIKU

1. Haiku je trostih gdje stihovi približno imaju redom 5, 7 i 5 slogova. Ukupno, haiku bi redovno trebao imati između 12 i 20 slogova.
2. Haiku često sadrži riječ koja upućuje na godišnje doba u kojem je haiku nastao.
3. Haiku je neposredni izraz pjesnikova doživljaja, pri čemu nije sudjelovalo razmišljanje, zaključivanje, poučavanje i slično.
4. Haiku pjesnik uranja u predmet svoje pjesme i ne ističe svoje «ja».
5. Tema haiku pjesme najčešće je priroda i čovjek u njoj. Ljubav u značenju erosa općenito nije predmet haiku.
6. Da bi neki doživljaj bio zabilježen kao haiku, mora imati i svoje poetsku vrijednost kojom se izdiže iznad bilo kakvog doživljaja bez posebnog značenja.
7. Ljepota haiku je u njegovoj istinsкости, neposrednosti i posebno u tome što je njime nešto možda već otprije poznato doživljeno na novi način – čišće, snažnije, dublje.
8. Vrijeme u kojem se haiku događa je gotovo beziznimno sadašnjost – haiku je poezija «ovdje i sada».

9. Haiku nije aforizam, nije poslovice, nije minijatura – nije «pjesmičak». Haiku ne smije biti kićen. Haiku ne trpi sroka, jer je taj za nj prejako sredstvo koje bi mu prigušilo tankoćutnije nijanse. U pravilu, haiku nema naslov.

10. Ako želite pisati haiku, pročitajte i doživite što više haiku pjesama istaknutih haiku pjesnika.

PHILL MADDEN:

WHAT IS THE CORRECT DOSAGE OF HAIKU?

I don't ask as someone who has any scholarly expertise –just as someone who loves writing, reading, hearing and “seeing “them.

How do we judge an individual haiku, now that the form has, thankfully, become so much freer? Criteria might include

- an exact brevity
- a start!stop sense of wonder
- a feeling of delicious surprise
- a perfection and tension of paradox
- a sense of the infinity of space in any one moment.

Can all this get lost when there are many haiku together?

Incidentally, what is the correct term for a collection of haiku-an amazement, a reverie, a wryness?

What happens when we experience many haiku at once?

Is the experience diminished-like gorging on After Eight?

Or is the experience simply different, or indeed enhanced-the repetition producing a lulled heightening of awareness?

And what is the function of an individual haiku in a sequence or collection?

Is each individual haiku like an episode of The Archers- authentic, recognizable, different but reassuringly similar whenever we switch on and off.

Perhaps it is similar to a jazz or classical concert- the mind inevitably wandering, but wandering within, and whenever we come back there is still excellence, unfolding.

For me the answer is “and “ not “or”. Maybe haiku, like all art,

Is an organic algorithm narrowing down to the openness of whatever we want it to be.

PHILL MADDEN: KOJA DOZA HAIKUA JE ISPRAVNA?

Ne pitam se to kao netko tko je akademski stručnjak – tek kao osoba koja voli pisati, čitati, slušati i promatrati ih. Kako procjenjujemo pojedinačni haiku, sada kada je forma postala toliko slobodnija? Kriteriji mogu uključiti:

- sažetost
- start/stop osjećaj začudnosti
- osjećaj vrsnog iznenađenja
- savršenstvo i napetost paradoksa
- osjećaj beskonačnosti i beskrajnosti svemira u jednom jedinom trenutku

Može li se ovo izgubiti kada je mnogo haiku zajedno?

Sporedno, što je točan naziv za zbirku haiku – zapanjenost, sanjarenje, duhovitost s aromom ironije.

Što se događa kada doživljavamo mnogo haiku odjednom?

Je li to iskustvo umanjeno – kao prejedanje slatkišima “After Eight?”

Ili je to jednostavno drugačije iskustvo. Da li pretjerano ponavljanje stvara kraći period mirnoće naglašavajući svjesnost?

Koja je zapravo svrha pojedinačnog haiku u nizu ili zbirci?

Je li svaki zasebni haiku kao jedna epizoda najdulje sapunice na svijetu, "The Archer?"** Je li svaki zasebni haiku kao jedna epizoda ove sapunice – autentičan. prepoznatljiv, drugačiji ali uvjeravajuće slični kadgod se uključimo ili isključimo.

Možda liči koncertu jazza ili klasične glazbe – gdje um neizbježno luta, ali skitajući u okviruima onoga što slušamo, te kad god se vratimo ta razvijena izvrsnost je pristuna i nadalje postoji.

Za mene odgovor je - i, ne, ili. Možda je haiku, kao i sva umjetnost organski algoritam što se sužava ka otvorenosti onoga što želimo biti.

*After Eight – popularni slatkiš od mente preliven gorkom čokoladom

** The Archers – britanska sapunica, emitira se na BBC Radio 4 s više od šesnaest tisuća nastavaka

TONČI PETRASOV MAROVIĆ: OPASKE O HAIKU

Haiku je prije svega postupak i odnos negoli pjesma.

Haiku je način postupanja: sa svijetom-jezikom.

Krivo imaju oni koji drže da je haiku tek lirska sličica, igra smislom i slovima.

Haiku je skuplji od toga: on je način gledanja, način uzimanja svega u obzir: u-vid; u pjev. A nipošto ne o-opje(anje).

Same srži svijeta ulaze i staju u pjev haiku; a što su pjesnicima srži svijeta akoli ne njegove sjenovite pojave.

Čak i današnja moda haiku ima veze s njegovom magičnošću, s njegovim odgovaranjem Vremenu.

Magično u haiku jest njegova bogovska zbijenost, zbiće najnužnijega govora, koji je tek načeta Šutnja, istom i jedva odvrnuta plahta onog hamletovskog Ostalog s bolesne postelje Svemira, neki bi rekli, Bitka.

Stavljanje toga ostalog u tu nemoguću kratkoću, koja je pjev i prihvaćanje, istina i slavljenje - jest duh haiku.

Pisati haiku (a time mislim: pravi i pravilni haiku: 5,7,5 ili vrlo blizu toj mjeri) najteža je vrst pjesničkoga posla koji znam. Tim teža što se, držim, istinski haiku ne smije pisati ni u japanskoj ni u bilo kojoj drugoj tradiciji; da bi bio istinski i da bi bio daljnja vrijednost, poticajna tradicija - mora biti izvoran.

U istinskom ili, dajbože, velikom haiku sve je dopušteno, pa i da bude nepravilan. Glasoviti Bashôov haiku o gavranu, uostalom, napisan je s 19 umjesto 17 slogova, no ni danas ne osjećamo da je zbog toga manje savršen.

Svak može pisati haiku jer pisati haiku uopće nije teško. Teško je, štoviše, rekao bih, nemoguće je napisati dobar haiku. Treba izabrati: živjeti; najprije točne riječi za nj, a zatim i njega, haiku. Zapravo one najbolje, koji vazda nisu ni izdaleka onakvi kakvi bi trebali biti; kakav bi trebao biti naš život.

Valja živjeti haiku.

Utekao sam se haiku, kao najvišoj šutnji i prvom govoru, kad nisam ni na koji drugi način mogao dalje. otad, a to znači od 1960/61. do danas, u samu susjedstvu sa smrću, ja se utjecah haiku, uzimajući utjehu od njega.

Nikad neću zaboraviti trenutak prije moje druge operacije, kad sam imao sreću naići na ovaj Issin haiku:

O, pužu,
popni se uz planinu Fuji,
ali polako, polako ...

Bijah utješén do uvjerljivosti da će sve biti dobro.

Taj mi je 'mali' haiku ulio više snage i uzdanja negoli cijela Salingerova knjiga 'Franni i Zooey' u kojoj sam ga našao; negoli mnoge druge koje sam tada pokušavao pročitati.

Gotovo mi se čini da bih smio reći da haiku nije za svakoga i u svako vrijeme. Haiku je za one rubne: ljude, situacije, trenutke. Valja imati veliku, pravu potrebu za nesuvišnim govorom pa da se napiše dobar haiku. Valja imati jedinstven ukus (izbor) i skup život.

Haiku je strog i skup pjev.

Nema toga nakita s kojim bismo ga smjeli usporediti.

Haiku nije nakit.

On je kao pogled u koji vas svijet stane i da se ni načas ne umisli da je svijet sâm.

Haiku je kao oko: ako vidi, vidi se. Jer njime i mi vidimo i uvidimo.

Vjerujem u haiku, tj. sumnjam u njega, dakle vjerujem: i vraćam mu se.

On izriče uvid i osjećanje čovjeka koji ne brine o kosi kad mu se o glavi radi (akomu se to o glavi ne radi!); on vraća svetu besjedu Stvari bez suvišnosti.

Vjerujem u haiku, u njegovu skupu strogost, mudru nemogućnost. Kao što vjerujem u materinski muk i jezik kojim pišem, i poeziju koji bih želio da ja ili netko drugi napiše.

Pravi je haiku pravo-rijek na strani ispravna življenja i neponovljiva pjevanja.

Mnogi će se spotaknuti o kamen haiku; rijetki će ga ponijeti za uzglavlje.

Iz časopisa *Haiku* broj 3. Varaždin, jesen 1977.

TONČI PETRASOV MAROVIĆ: SOME OBSERVATIONS ON HAIKU

Before all, haiku is a proceeding and relationship but the poem.

Haiku is a mode of procedure: the world-the language

Wrong are those trusting haiku being a little lyrical picture, a game with the meaning and the letters.

Haiku is more expensive than that: he is a way of seeing, way of taking into consideration: inner look; in-composing. It is not praising in poem.

Haiku holds the very quintessence of the world; and what should the pith and marrow of the world be to the poets if not its shadowy appearances.

Even today's popularization of haiku has the ties to his magic, his replying to the Time.

Magic in haiku is his godlike compactness, congestion of the most necessary speech, which is only a broached Silence, a sheet hardly turned off that Hamlet like Remaining from the sick bed of the Space, some might say, the Being itself.

Putting all this remaining in this impossible shortness, which is singing and accepting, the truth and celebration – is the spirit of haiku.

To write haiku (by this I think of classical haiku of 5-7-5 syllables or very close to this measure) is the most difficult kind of the poet's work that I know of. Even harder since, I suppose, a true haiku must not be written in a Japanese or any other tradition; in order for him to be genuine and bear further true merit, incentive tradition – it must be original.

In true or, grant God, great haiku everything is permitted, even his irregularity. Well know haiku by Bashô about the raven, after all, has been written in 19 instead of 17 syllables, but even today we don't feel he is less perfect because of this.

Everybody can write haiku, because it is not difficult to write haiku, at all. It is difficult, I'd say, almost impossible to write a good haiku. One should choose: to live; at first exact words for him and then, haiku himself. As a matter of fact, the best, which are not always the way they should be, the way our life should be.

One should live the haiku life.

I took refuge in haiku, as the highest silence and the first speech, when I knew not the other ways to go on. Since then, and that means since 1960/61 till today, in the neighbourhood with death, I kept running away to haiku, taking his solace.

I will not forget the moments before my second surgery, when I was lucky to ran into Issa's haiku:

Oh, you snail,
Climb up the Fuji mountain
But slowly, slowly

I was consolidated to conviction that everything will end fine for me.

This 'little' haiku infused more strength and trust to me than whole Salinger's book *Franni and Zooey* in which I found him, more that many other books I tried to read at that time.

It appears to me I should be free to say that haiku is not for everyone and at every time. Haiku is for those on the margin: people, situations, moments. One should have a big, real need for unsuccessful speech in order to write a good haiku. Haiku poet should have a unique choice and an expensive life.

Haiku is rigid and expensive poem.

There is no adornment we might compare him with.

Haiku is not ornament.

He is like a gaze in which the whole world may be held without having a single thought for a moment, him being the world itself.

Haiku is like an eye: if it sees, it is seen. We, too see and become aware of.

I believe in haiku, I have doubts about it, thus I believe: and return to him.

He keeps on saying a look and feelings of man worrying about his hair while his life is at stake (and whose life is not at stake!); haiku returns a holy utterance of the Things without the superfluity.

I believe in haiku, in his expansive severity and wise impartibility. As I believe into mother's silence and the language I write in, and poetry which I wish, I myself or somebody else would write down.

A true haiku is a verdict on the side of truthful living and unrepeatable poetry.

Many will stumble over the stone called haiku; rare will take for the pillow.

From magazine *Haiku* No. 3, Varaždin, Autumn 1977.

Prevela/Translated by D.V. Rožić

FRANJO HRG:

MOŽE (LI) I BEZ ZENA (?)

Slažem se s vama, poštovani čitatelji, da je naslov – u najmanju ruku – neobičan, i jezički, a za one između vas koji (možda) pišete stihove *in modo Japonico* zacijelo još i više zbog izražene dvojbe i/ili tvrdnje o onome što se obično, makar i teoretski, pretpostavlja (pa i traži) u trostisima naširoko poznatima pod nazivom haiku.

Zašto je naslov ovoga teksta takav, razloga ima nekoliko. Jedan je od njih i u tome što se u hrvatskoj, a i ne samo hrvatskoj teoriji o haikuu, a još više u pisanju takvih pjesama (kojima ja obično pohrvaćujem naziv u hajkići, odnosno, ako su na kajkavskome, hajkiči), zanemaruju mnoga od napisanih i nenapisanih pravila za njihovo pisanje. To se dobrim dijelom odnosi na njihovu formu s brojem od 5-7-5 slogova u stihovima, ali umnogome i na njihovu, rekao bih, unutarnjost.

U prvome slučaju nerijetko se radi samo o autorskoj nebrižljivosti, ponekad i (ne)znanju hrvatskoga jezika, odnosno kojega od njegovih narječja kojim se piše. Neki kao da zaboravljaju da pridjevi u određenu liku mogu u nekim padežima imati i kraći i duži oblik, npr. jutarnjeg/jutarnjega, lijepom/lijepomu/lijepome i dr. Slično se mogu ponašati i neki prilozi, npr. kad/kada i dr. Neke pak zamjenice, osim toga, mogu biti duže i kraće i na taj i na drugi način, već i u osnovi, npr. mojeg/mojegamog/moga i dr. A kad netko napiše *Navek bu kaj bil kaj*, pa mu čak ciklus (haiku) pjesama s tim stihom bude na kajkavskom pjesničkom recitalu i nagrađen, onda je to kajkavcima (najblaže rečeno) smiješno, jer njima taj stih ne znači da će kaj biti kaj, nego da će ga - tući. Samo - tko ili što koga ili što?!? Naime kaj, kajkavski se budućnost doduše izriče oblicima tzv. futura II, ali i prezentskima, a isključivo su takvi u kajkavskoga glagola biti kada ne znači tući, nego isto što i latinski *esse* ili engleski *to be*.

Što se pak, da tako kažem, unutarnje forme tiče, ako Kyoshi (Kjoši) i kaže

Jesenski vjetar –
sve stvari koje opažam:

sve je haiku.*

to njegovo sve ne odnosi se baš na - sve. Na vidljivo, opažajno - zacijelo, ali na nevidljivo, pretpostavljeno, pomišljeno, izmaštano, isfilozofirano, humoristično i sl. - valjda ipak ne. Ponešto od čega takvoga možda bi još i moglo ući u drugu (naizgled jednaku) formu *in modo Japonico*, u senrju, ali ne bi trebalo te forme - makar i jesu srodne (kao npr. krumpir i rajčica) i slične (kao rajčica i jabuka) - miješati niti ih objavljivati kao haiku. Ja to - ako ih objavljujem zajedno - obično učinim tako da ih na(d)slovim riječju haikuoidi, odnosno, haiku(oidi), ili pak haiku i senrju i ine stihositnice, kojiput i s navedenom naznakom *in modo Japonico* (što bi se hrvatski moglo reći i na japansku).

Možda je upravo u tome i najveći dio smisla u naslovu ovoga teksta. Ako već autori - iz ovih ili onih razloga, svejedno - napuštaju i formu i mnogo od onoga što haiku upravo čini haikuom, tko može ustvrditi da time ne napuštaju i ono što se naziva zen, a možda čak i nemaju pojma o njemu, što također nije nemoguće?! Evo kako nije nemoguće. Mnogima je od nas u Hrvatskoj prvi susret s tom vrstom pjesama bio u knjizi *Japanska poezija* u izdanju zagrebačkog *Lykosa*, 1955. Priredio ju je, pjesme preveo i prepjevao Božo Kukulja, koji je napisao i pogovor, a u njemu ni jednom jedinom riječju ne spominje zen. Zen je, uostalom, i nešto općenito (ne)poznato i (ne)dokučivo osobito mnogima koji ne pripadamo u krug orijentalnih kultura. Dosljedno tome, povezujući se, i drugujući, i izjednačujući se s prirodom (makar kako se ona za koga zvala), netko i ne mora imati nikakve svijesti o zenu, a ipak može napisati i poneki koliko-toliko dobar haiku, zar ne?

Citirano prema: Vladimir Devidé, *Japanska haiku poezija*, Ljubljana – Zagreb 1985., str. 250.

Prvi put objavljeno u *Varaždinskom književnom zborniku*, sv. 5, godišnjaku Varaždinskoga književnog društva za godinu 2001. u Varaždinu.

SLAVICA ČILAŠ: HAIKU KAO STVARALAČKI IZAZOV

Kažu da živimo u vremenu stvaralačkih izazova. Možda i nismo onoliko koliko bismo to još mogli i morali jer «stvarati u najuzvišenijem i najplemenitijem smislu znači mijenjati»*. A promjena na bolje – nikad dosta, osobito danas dok živimo u vremenu koje je bremenito apsurdom na civilizacijskoj razini, i vremenu u kojemu je bitno poremećen sustav pravih vrijednosti. Može li nam pritom pomoći i pisanje haiku poezije, može li i to biti jedan od stvaralačkih izazova? Oni koji su taj izazov prihvatili znaju da je to tako, i da to jest izazov koji nikad ne prestaje. Ne treba se zanositi iluzijama kako se nekoga može naučiti pisati haiku (ili

bilo što drugo), i u cijelosti mu odgovoriti na pitanje zašto je to tako, ali mu se mogu dati neki korisni savjeti u tom smislu, poticaji, kao i određene teorijske postavke. Onaj koji to prihvati i istinski stvara s vremenom će uvidjeti, a ne samo o tome znati, kako ga pisanje zaista mijenja. Postaje bolja osoba i ima više razumijevanja za druge. Lakše uspostavlja samodisciplinu i vraća se onome u čemu ga uvijek može biti više: svome okruženju. U običnom i svakodnevnom otkriva mu se neobično i zanimljivo, mimo čega se dotad obično samo prolazilo. Pisanjem haiku vježba se usredotočenost na predmet, razvija se ljubav prema prirodi i uspostavlja se čvršća interakcija između vanjskog i našeg unutarnjeg svijeta, jer u svakoj životnoj situaciji može se dogoditi intuitivna percepcija nečega što nam može uljepšati dan i motivirati nas u radu, otkriti nam neki skriveni dio sebe i svijeta oko sebe. Tako nam nikad nije dosadno, jer jezično promišljanje novih oblika izražavanja otima nas od sivila i beznađa, oslobađa od svega suvišnog i nebitnog, razvija u nama afirmativni stav prema životu. Haiku je kreacija same prirode koja traži svoje tokove i progovara kroz našu dušu. Zapravo, stvarateljima te poezije sve je jasnije, kao i kroz svaki drugi predani stvaralački rad, kako «ne učimo za školu nego za život». To nas saznanje vraća sebi i svojim bližnjima, a određene vještine i sposobnosti koje pritom razvijamo jačaju u nama osjećaj samopoštovanja i samopouzdanja, ljubav prema svemu što je lijepo i istinito. Nije li već i ovih par naznaka o tome dovoljan razlog da haiku prihvatimo kao jedan od ozbiljnih stvaralačkih izazova, dakako, tamo gdje se izazovi traže.

* A.B. Šimić

HAIKU AS A CREATING CHALLENGE

People say we live in a time of creating challenges. But maybe not as we could or should have, because *creating in its most solemn and sublime sense means changing**. And it is never too much to change for the better, especially today, in this world of civilisation absurdity and lack of real values. Could writing haiku poetry be of some help, could it be one of creating challenges? Those who have taken up this challenge know that this is true, as well as that the challenge never ends. You cannot teach someone how to write haiku, lets not have illusions about that, but still, useful advice, incentive and some theory can be given. Those who accept this and truly create will feel, not just know, that writing actually changes them, they become better, more understanding persons. Discipline is achieved more easily, and they return to their surroundings.

They discover unusual and interesting in usual and everyday things. They do not just pass by any more. By writing haiku you focus on the subject, develop love towards nature and interact more firmly between the inner and the outer world. In every situation we may perceive something that could make our day, motivate us or reveal a hidden piece of ourselves and the world around us. We never get bored; contemplating different uttering creations breaks us free from drabness and hopelessness, from everything unimportant and odd, while we develop an affirmative attitude towards life. Haiku is the creation of the nature itself looking for its ways and talking through our souls. Creators of this poetry realize that we «do not learn for school but for life». Awareness of this brings us back to ourselves, and the skills and abilities we develop in the process of creating intensify our feeling of self- esteem and self- confidence, love towards everything that is nice and true. Isn't this enough for accepting haiku as a serious creating challenge- where challenges are needed, of course?

* A.B. Šimić

Prijevod/Translated by prof. Martina Podnar-Bočkaj

PR

DIOGEN pro kultura
<http://diogen.weebly.com>

MaxMinus magazin
<http://maxminus.weebly.com>

DO NOT COPY